

УДК 343.232

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.32>

ШКОДА ТА ЇЇ ВИДИ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОМ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Чебан О.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та адміністративного права
Національного транспортного університету
ORCID: 0000- 0003-0448-5968
e-mail: o.cheban@ntu.edu.ua*

Нечипоренко Т.А.,
*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра права
Національного транспортного університету
ORCID: 0009- 0003-3069-3135
e-mail: taniushan25012005@gmail.com*

Чебан О.М., Нечипоренко Т.А. Шкода та її види за чинним законом про кримінальну відповідальність та проєктом нового Кримінального кодексу України: порівняльно-правовий аспект.

Розвиток України, як сучасної правової та демократичної держави, яка прагне досягти європейських стандартів, потребує адаптації національного законодавства, зокрема і кримінального, до правових стандартів ЄС. З цією метою було розпочато роботу над проєктом нового Кримінального кодексу України. Так, у проєкті знайшли своє закріплення правила кримінально-правової кваліфікації, до яких належить визначення шкоди, що завдана охоронюваним правам та свободам, та її видів. У статті здійснено порівняльний аналіз підходів розуміння шкоди та її видів відповідно до чинного КК України та проєкту нового КК України; проаналізовано діяльність Робочої групи, як авторів проєкту нового Кримінального Кодексу України. Обґрунтовано, що проєкт нового КК України є більш логічним та структурованим нормативним актом порівняно з чинним кримінальним законом. Розкрито сутність та види шкоди відповідно до проєкту КК України, як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, її значення для визначення ступеня тяжкості кримінально караних діянь та вплив на кримінально-правові санкції. Проведено аналіз останніх досліджень щодо підходів до змін базового ступеня тяжкості кримінального правопорушення. Надано класифікацію видів шкоди відповідно до ієрархії соціальних цінностей, що передбачає розмежування істотної, суттєвої, значної, тяжкої, особливо тяжкої та винятково тяжкої шкоди. Проаналізовано відмінності шкоди та її видів в чинному КК України та проєкті КК України та доведено факт наявності в чинному КК України формально-логічних суперечностей. Зроблено висновки про важливість визначення різновидів шкоди, які на пряму залежать від об'єкту спрямування; доведено, що шкода впливає на визначення ступеню тяжкості кримінального правопорушення, а отже вона пов'язана із кримінально-правовими санкціями; обґрунтовано, що шкода у Проєкті КК України відрізняється своєю структурованістю та чіткою регламентацією, що відповідно зменшує кількість оціночних понять, якими так переобтяжений чинний закон про кримінальну відповідальність України.

Ключові слова: шкода, види шкоди, критерії шкоди, ступінь тяжкості, базова ступінь тяжкості, провина, злочин, Робоча група, Проєкт КК України.

Cheban O.M., Nechyporenko T.A. Damage and its types under the current law on Criminal liability and the draft of the new Criminal code of Ukraine: a comparative legal aspect.

The development of Ukraine as a modern legal and democratic state striving to achieve European standards requires the adaptation of national legislation, including criminal law, to EU legal standards. To this end, work has begun on a draft of a new Criminal Code of Ukraine. The draft enshrines the rules of criminal law classification, which include the definition of harm caused to protected rights and freedoms and its types. The article provides a comparative analysis of approaches to understanding harm and its types in accordance with the current Criminal Code of Ukraine and the draft new Criminal Code of Ukraine; it analyzes the activities of the Working Group as the authors of the draft new Criminal Code of Ukraine. It is argued that the draft new Criminal Code of Ukraine is a more logical and structured normative act compared to the current criminal law. The essence and types of harm are revealed in accordance with the draft Criminal Code of Ukraine as a mandatory feature of the objective side of a criminal offense, its significance for determining the severity of criminally punishable acts, and its impact on criminal law sanctions. An analysis of recent studies on approaches to changes in the basic degree of severity of a criminal offense is conducted. A classification of types of harm is provided in accordance with the hierarchy of social values, which provides for the distinction between substantial, significant, serious, particularly serious, and exceptionally serious harm. The differences between harm and its types in the current Criminal Code of Ukraine and the draft Criminal Code of Ukraine are analyzed, and the existence of formal logical contradictions in the current Criminal Code of Ukraine is proven. Conclusions are made about the importance of defining types of harm that directly depend on the object of the offense; it has been proven that damage affects the determination of the severity of a criminal offense and, therefore, is related to criminal law sanctions; it has been substantiated that damage in the draft Criminal Code of Ukraine differs in its structure and clear regulation, which accordingly reduces the number of evaluative concepts that so overload the current law on criminal liability in Ukraine.

Key words: damage, types of damage, damage criteria, severity, base severity, guilt, crime, working group, Draft of the Criminal Code of Ukraine.

Постановка проблеми. У статті аналізується шкода та її види в порівняльно-правовому аспекті – за чинним законом про кримінальну відповідальність та проектом нового Кримінального кодексу України (далі – КК України), досліджується поняття та класифікація шкоди як ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення та обґрунтовується доцільність запропонованих у проекті нового КК України змін.

Метою статті є порівняльно-правовий аналіз шкоди та її видів за чинним законом про кримінальну відповідальність та проектом нового Кримінального кодексу України

Стан опрацювання проблематики. Інститут кримінального правопорушення, його суспільна небезпека, ступені тяжкості є предметом уваги численних наукових досліджень у сфері кримінального права України. Значний внесок у розробку цієї тематики зробили видатні українські вчені, серед яких Андрушко П.П., Бакумов О.С., Балобанова Д.О., Бандурка О.М., Баулін Ю.В., Бурдін В.М., Вишневецька І.А., Газдайка-Василишин І.Б., Горох О.П., Гуторова Н.О., Марчук Н.О., Мирошниченко Н.А., Навроцький В.О., Пономаренко Ю.А., Стрельцов Є.Л., Хавронюк М.І. та низка інших вітчизняних науковців. Водночас, комплексний аналіз саме видів шкоди, що прямо впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення, за проектом нового та чинного КК України в порівняльно-правовому значенні залишається недостатньо розробленим, що спричиняє необхідність у подальших наукових пошуках.

Виклад основного матеріалу. Закон про кримінальну відповідальність України має становити собою, з однієї сторони, відносно сталу систему кримінально-правових норм. З іншої сторони, кримінально-правова норма має бути динамічною, щоб віддзеркалювати суспільні трансформації, що відбуваються в суспільстві, державі. Чинний кримінальний закон не позбавлений низки проблем та невідповідностей, які можливо вирішити шляхом створення нового Кримінального кодексу України. Так, Указом Президента України від 07.09.2019р. було утворено Комісію з питань правової реформації, основним завданням якої є сприяння подальшому розвитку правової системи України на основі конституційних принципів верховенства права, пріоритетності прав і свобод людини та громадянина з урахуванням міжнародних зобов'язань України.

Також іншою причиною для створення нового КК України, як зазначає Бандурка О.М., є зміни в системі суспільних відносин та перетворення основ соціального співжиття, що відбулися після проголошення незалежності України [1, с. 30].

Частиною цієї Комісії є Робоча група з питань розвитку кримінального права (далі – Робоча група). У складі цієї групи є кращі представники юридичних шкіл України, які працюють над новим Кримінальним кодексом України з 22 травня 2019 року. На зустрічі Робочої групи були прийняті рішення, на яких буде базуватися їхня діяльність, а саме: робота буде проводитись саме над новим Кримінальним кодексом, а не його редакцією; у тексті нового КК мають бути закріплені принципи кримінального законодавства; правилам кримінально-правової кваліфікації буде присвячено окремий розділ; злочини будуть поділені на категорії відповідно до критерію тяжкості шкоди, а санкції мають бути типовими для кожного ступеня; у законі мають бути чітко визначені істотна, значна, тяжка та особливо тяжка шкода; кількість видів покарання має бути зменшена [2]. Текст проєкту нового КК України (далі – Проєкт) опублікований для широкого загалу та регулярно оновлюється.

У порівнянні з чинним Кримінальним кодексом України Проєкт базується на інших засадах, а також вирішує основні проблеми, які має чинний КК України. На думку Бауліна Ю.В. Проєкт є зручнішим для користування та пошуку інформації на відміну від чинного КК України [3, с. 166].

Робоча група запропонувала в Проєкті новий для вітчизняного законодавства підхід до визначення та класифікації кримінальних правопорушень.

У ст. 2.1.1 надається визначення поняття кримінального правопорушення, під яким пропонується розуміти протиправне діяння, яке відповідає складу злочину чи провини, передбаченого КК України. Протиправним, своєю чергою, визнається діяння, яке порушує вимогу, обмеження або заборону, передбачену законом чи іншим джерелом права.

Класифікація кримінальних правопорушень залежить від їх тяжкості. Тяжкість кримінального правопорушення визначається видом і розміром спричиненої шкоди та формою вини. Кримінальне правопорушення, яким умисно спричинено істотну шкоду або з необережності спричинено значну шкоду, є провинною. Кримінальне правопорушення, яким умисно спричинено суттєву, значну, тяжку, особливо тяжку чи винятково тяжку шкоду або з необережності спричинено тяжку або особливо тяжку шкоду, є злочином. Протиправне діяння, яке спричинило мізерну шкоду, не є кримінальним правопорушенням.

У Проєкті запропоновано визначення ступеня тяжкості злочинів не за формальними критеріями, як в чинному КК України – розмір покарання, передбаченого санкцією статті Особливої частини КК України, а з урахуванням:

- виду шкоди, спричиненої об'єкту злочину та
- ознак складу злочину, що змінюють ступінь його тяжкості.

Ступінь тяжкості злочину, визначений у статті Спеціальної частини проєкту КК України без урахування ознак складу злочину, що змінюють ступінь його тяжкості, є *базовим*. Умисні злочини мають 9 ступенів тяжкості, з яких 1, 3, 5, 7 і 9 є базовими ступенями тяжкості, а необережні злочини – 5 ступенів тяжкості, з яких 3 та 5 є базовими ступенями тяжкості.

Під час кримінально-правової кваліфікації ступені тяжкості вчинених злочинів визначаються за спеціальними правилами, якщо наявні такі ознаки складу злочину, що змінюють ступінь його тяжкості [4; 5, с. 25, 28-29].

За Проєктом шкодою є конкретні втрати, створення вади, дефекту, патології певної соціальної цінності – прав чи правоохоронюваних інтересів особи, суспільства, держави тощо. Шкода означає, що життя, здоров'я чи річ втрачено, зруйновано або зіпсовано, довкілля забруднено, порядок порушено, безпека зникла тощо. Таку шкоду можна довести доказами.

Будь-яке кримінальне правопорушення спричиняє шкоду. Вона може мати як матеріальний характер, так і організаційний (шкода певному порядку чи режиму), психологічний (шкода безпеці людини чи суспільства), політичний (шкода правам людини або доброчесності у публічній сфері), етичний (шкода доброчесності або моральності), а іноді – комплексний характер (шкода правосуддю має організаційний, політичний та етичний характер, шкода сім'ї – психологічний та етичний).

У Проєкті КК шкоду класифіковано за двома критеріями.

За *критерієм характеру шкоди*: шкода життю; шкода здоров'ю; майнова шкода; шкода особистій свободі та гідності людини; шкода сексуальній свободі чи сексуальній недоторканості людини; шкода порядку (несення військової служби тощо); шкода довкіл्लю; шкода безпеці (національній безпеці України, міжнародній безпеці) тощо.

За критерієм розміру шкоди виділено 6 її видів:

- *істотна* (провина),
- *суттєва* (1 базовий ступінь тяжкості умисного злочину),
- *значна* (3 базовий ступінь тяжкості умисного злочину; провина – базовий ступінь тяжкості необережного злочину),
- *тяжка* (5 базовий ступінь тяжкості умисного злочину; 3 базовий ступінь тяжкості необережного злочину),
- *особливо тяжка* (7 базовий ступінь тяжкості умисного злочину; 5 базовий ступінь тяжкості необережного злочину),
- *винятково тяжка* (9 базовий ступінь тяжкості умисного злочину).

До кожного з них (крім істотної шкоди) «прив'язано» відповідний базовий (тобто визначений безпосередньо у санкції статті Спеціальної частини Проекту КК) ступінь тяжкості злочину [6, с. 98-100].

Статті 2.5.2 – 2.5.8 Проекту [4] характеризують кожен вид шкоди. Відповідно до ст 2.5.2 Проекту *істотна* шкода це: 1) майнова шкода розміром не більше 50 розрахункових одиниць або 2) інша шкода, якщо вона не визначена у Проекті як суттєва, значна, тяжка, особливо тяжка чи винятково тяжка шкода.

Суттєва шкода (ст. 2.5.3 Проекту) поділяється на: 1) майнову шкоду, яка більше ніж у 50, але не більше ніж у 500 разів перевищує розмір розрахункової одиниці (п. 2 ч. 1 ст. 1.1.3 Проекту); 2) шкоду здоров'ю, якій не властиві ознаки тяжкої шкоди здоров'ю, але розлад здоров'я триває від одного до 21 дня або є стійка втрата загальної працездатності у розмірі до 10 відсотків (п. 1 ч. 1 ст. 1.1.4 Проекту); 3) створення реальної небезпеки спричинення значної, тяжкої чи особливо тяжкої шкоди, якщо така небезпека передбачена статтею Спеціальної частини Проекту як ознака складу відповідного злочину, та якщо така шкода не визначена у Проекті як значна, тяжка, особливо тяжка чи винятково тяжка шкода, а також 4) інша шкода, якщо вона не визначена у Проекті як значна, тяжка, особливо тяжка чи винятково тяжка шкода.

Значною шкодою (ст. 2.5.4 Проекту) визнається: 1) майнова шкода, яка більше ніж у 500, але не більше ніж у 5 000 разів перевищує розмір розрахункової одиниці (п. 3 ч. 1 ст. 1.1.3 Проекту); 2) шкода здоров'ю, якій не властиві ознаки тяжкої шкоди здоров'ю, але яка полягає у розладі здоров'я тривалістю 22 дні чи більше, стійкій втраті загальної працездатності у розмірі від 11 до 33 відсотків включно або стійкій втраті професійної працездатності у розмірі понад 50 відсотків (п. 2 ч. 1 ст. 1.1.4 Проекту); 3) шкода безпеці від публічних закликів до спричинення тяжкої чи особливо тяжкої шкоди чи виправдовування її спричинення, або від пропаганди тоталітаризму; 4) шкода національній безпеці України від колабораційної чи окупаційної діяльності; 5) погроза спричиненням тяжкої чи особливо тяжкої шкоди та 6) інша шкода, якщо вона не визначена у Проекті як тяжка, особливо тяжка чи винятково тяжка шкода.

Видами *тяжкої* шкоди (ст. 2.5.5 Проекту) є: 1) майнова шкода, яка більше ніж у 5 000 разів перевищує розмір розрахункової одиниці (п. 4 ч. 1 ст. 1.1.3 Проекту), 2) шкода здоров'ю, яка полягає у втраті органу тіла чи його функції, каліцтві статевого органу чи стерилізації, стійкому розладі психіки, розладі здоров'я, поєднаному зі стійкою втратою загальної працездатності понад 33 відсотки чи повною втратою професійної працездатності, зараженні особливо небезпечною інфекційною хворобою або інфікуванні її збудником, перериванні вагітності, непоправному спотворенні обличчя чи тіла або реальній небезпеці для життя людини в момент спричинення шкоди здоров'ю людини (п. 3 ч. 1 ст. 1.1.4 Проекту); а також це шкода 3) особистій свободі, честі та гідності людини, пов'язана з торгівлею людьми або захопленням заручника; 4) шкода сексуальній свободі чи сексуальній недоторканості людини, пов'язана з сексуальним проникненням без добровільної згоди потерпілої людини; 5) шкода порядку охорони здоров'я людей, спричинена масовим інфекційним чи неінфекційним захворюванням людей; 6) довгострокова або масштабна шкода довкіллю; 7) створення реальної небезпеки спричинення довгострокової та масштабної шкоди довкіллю; 8) шкода фінансам, спричинена підробленням грошей; 9) шкода безпеці від діяльності організованих злочинних груп; 10) шкода безпеці від тероризму; 11) шкода національній безпеці України, крім шкоди від колабораційної та окупаційної діяльності; 12) шкода порядку несення військової служби в умовах збройного конфлікту; 13) шкода міжнародному правопорядку внаслідок пропаганди злочину геноциду або пропаганди акту агресії; 14) шкода міжнародній безпеці.

Особливо тяжкою шкодою (ст. 2.5.6 Проекту) є смерть людини або загибель плоду людини, починаючи з 22 тижня вагітності, а *винятково тяжкою* (ст. 2.5.7 Проекту) є шкода міжнародному правопорядку внаслідок злочинів геноциду, агресії, проти людяності або воєнних злочинів, вчинених у формі вбивства [4].

Примітно, що різновиди тяжкої, особливо тяжкої чи винятково тяжкої є вичерпними, тому якщо законодавець в майбутньому вирішить визначити іншу шкоду, не згадану у статтях 2.5.5-2.5.7 [4], йому потрібно буде доповнити і переліки, що містяться в цих статтях. Різновиди істотної, суттєвої та значної є відкритими, у разі криміналізації діянь як провини або злочину, зміни до статей 2.5.2-2.5.4 вносити не потрібно.

Визначаючи тяжкість тієї чи іншої шкоди, Робоча група враховувала ієрархію відповідних соціальних цінностей, які зіставлялися між собою (міжнародна безпека, життя людини, безпека суспільства і національна безпека України, права і основоположні свободи людини та громадянина, певний порядок тощо). Очевидно, що життя людини є більшою цінністю, ніж власність, а національна безпека України – ніж порядок господарювання. Робоча група зважала також на характер шкоди – матеріальний чи психологічний; брала до уваги міжнародні зобов'язання України; необхідність адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* – правової системи ЄС; враховувала санкції за кримінальні правопорушення, передбачені чинним кримінальним законом (виходячи з принципу наступності).

Безперечно, позитивним моментом є те, що Проектом КК чітко визначено алгоритм, за яким суд встановлюватиме ступінь тяжкості вчиненого злочину за наявності ознак, які порівняно з базовим змінюють його тяжкість.

Підхід до зміни базового ступеня тяжкості злочину в Проекті є уніфікованим. На відміну від чинного закону про кримінальну відповідальність, Проектом передбачено, що вчинення у складі простої групи будь-якого злочину 1 ступеня тяжкості перетворює його на злочин 2 ступеня тяжкості. Якщо ж, наприклад, злочин 1 ступеня тяжкості вчинено за сукупності обтяжуючих ознак, кожна з яких підвищує його тяжкість на один ступінь, діяння, відповідно, кваліфікується як злочин 2 ступеня тяжкості, а вказану сукупність суд враховує під час визначення в межах санкції міри покарання та інших кримінально-правових засобів [6, с. 98-102].

Проаналізуємо тепер положення КК України. В чинному законі про кримінальну відповідальність шкода та її види визначаються в статтях Особливої частини КК України. Так, наприклад, відповідно до примітки статті 185 КК України значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.). Примітка до ст. 246 КК України істотною шкодою вважає таку, яка у 20 і більше разів перевищує н.м.д.г., або іншу істотну шкоду, завдану навколишньому природному середовищу в частині забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів [7].

Загалом в КК України через пошуковий механізм шкода як елемент об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення зустрічається 37 разів. Законодавець оперує поняттями значна шкода, істотна шкода, шкода у великому розмірі та ін., при чому межі кожної можуть рахуватися як в десятках, сотнях, так і в тисячах н.м.д.г.

В ряді статей КК України взагалі немає чіткого опису наслідків, а лише вказується – «тяжкі наслідки», «особливо тяжкі наслідки», «істотна шкода», «значна шкода». Це так звані оціночні поняття, з'ясування змісту яких потребує тлумачення закону та їх конкретизації. В деяких статтях Особливої частини КК України «істотна шкода» вказується як ознака конкретних складів кримінальних правопорушень, а кваліфікуючою ознакою цих кримінальних правопорушень визнані «тяжкі наслідки» [8, с. 354-355].

Це все свідчить про те, що положення чинного КК України щодо видів шкоди мають формально-логічні суперечності, а в тексті відсутній будь-який зв'язок між видами шкоди та класифікацією кримінальних правопорушень.

Попри те, що згідно зі ст. 11 КК України істотна шкода є ознакою будь-якого кримінального правопорушення, у багатьох статтях Особливої частини КК це фактично заперечується. Істотна шкода у різних складах кримінальних правопорушень визначається і як ознака основного, і як ознака кваліфікованого, і як ознака особливо кваліфікованого складу.

У КК України істотна шкода, значна шкода і тяжкі наслідки ніби розрізняються, але водночас значна шкода і тяжкі наслідки розглядаються як різновиди істотної шкоди. За характером виділя-

ють: різні види істотної шкоди («істотна шкода», «істотна майнова шкода», «істотна шкода правам, свободам чи інтересам», «істотна шкода здоров'ю», «істотна шкода для фізичного розвитку і освітнього рівня дитини»); різновиди значної шкоди («значна шкода», «значна матеріальна (майнова) шкода», «шкода у значному розмірі», «значна шкода правам, свободам чи інтересам»). Зміст шкоди, як правило, не визначається.

Тяжкими у різних статтях Особливої частини КК України визнаються наслідки кардинально відмінного характеру. Кожен з них вказується перед словосполученням «... чи інші тяжкі наслідки» – відтак, вони прирівнюються один до одного. Тяжкими наслідками визнаються, зокрема: істотна шкода здоров'ю потерпілого, нещасні випадки з людьми, масове захворювання людей, тяжке тілесне ушкодження, смерть особи, загибель людей, значна майнова шкода, велика шкода, майнова шкода у великому розмірі, майнова шкода в особливо великому розмірі, поширення епізоотії, масове захворювання об'єктів тваринного та рослинного світу, значне забруднення довкілля, екологічне забруднення значних територій, екологічна катастрофа, будь-яка аварія чи пожежа, тяжка технологічна аварія, припинення надання телекомунікаційних послуг на критично важливі об'єкти інфраструктури.

Істотна й значна майнова шкода можуть бути однаковими за розмірами (у 20 або 100 разів перевищувати н.м.д.г.), так само як істотна і тяжка майнова шкода (у 250 разів перевищувати н.м.д.г.). Загалом майнова шкода не уніфікована і може перевищувати н.м.д.г.: істотна – у 20, 100 або 250 разів; значна – у 20, 50, 100, 500 разів або 30 тисяч разів; тяжка – у 250, 500, 600, 1000 разів.

Тяжкість шкоди прямо не впливає на санкції. У різних статтях Особливої частини КК України визначено кримінальні правопорушення, що спричиняють: істотну шкоду – передбачено покарання від мінімального штрафу до позбавлення волі на строк до 10 років; значну шкоду чи тяжкі наслідки в основному складі – передбачено покарання від штрафу до позбавлення волі на строк до 12 років; тяжкі наслідки у кваліфікованому чи особливо кваліфікованому складі – передбачено покарання від позбавлення волі на строк від 3 років до довічного позбавлення волі. Кримінальні правопорушення, що спричиняють істотну шкоду, можуть бути як проступками, так і тяжкими злочинами, а кримінальні правопорушення, що спричиняють тяжкі наслідки, – як проступками, так і тяжкими чи особливо тяжкими злочинами.

Виходить, що суспільна небезпека в чинному законі про кримінальну відповідальність – це політико-правовий феномен, який повинен враховуватися законодавцем під час криміналізації та декриміналізації діянь, проте не має бути ознакою кримінального правопорушення. Замість суспільної небезпеки як його ознаки, в кримінальному законі необхідно визначити дещо конкретне – таке, що можна довести доказами. Довести доказами якраз можна шкоду [6, с. 97-98; 9, с. 205-207].

Висновки. На підставі проведеного аналізу з упевненістю можна констатувати, що Проект КК, по-перше, закріплює більше видів шкоди, які напряду залежать від об'єкту спрямування, по-друге, шкода впливає на визначення ступеню тяжкості кримінального правопорушення, а отже вона пов'язана із кримінально-правовими санкціями і, по-третє, шкода відрізняється своєю структурованістю та чіткою регламентацією, що відповідно зменшує кількість оціночних понять, якими так переобтяжений чинний закон про кримінальну відповідальність України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бандурка О.М. Проект нового Кримінального кодексу України: критичний погляд. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама*. Вінниця. 2024. С. 29-34. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e353217b-cc89-482b-b5b1-aff8bd602e9/content> (дата звернення 13.12.2025).
2. Діяльність робочої групи з питань розвитку кримінального права. Новий Кримінальний Кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/11/10/diyalnist-robocchoyi-grupy-z-pytan-rozvytku-kryminalnogo-prava.pdf> (дата звернення: 13.12.2025).
3. Баулін Ю. В. Проект нового Кримінального кодексу України: нове вирішення «старих» проблем. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 2. С. 164-170. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/1105/1020> (дата звернення: 13.12.2025).
4. Контрольний текст проекту КК України станом на 15.10.2025р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/11/12/00-kontrolnyj-proyekt-kk-15-10-2025-eksperty-frn.pdf> (дата звернення: 13.12.2025).

5. Балобанова Д.О., Газдайка-Василишин І.Б. Кримінальне правопорушення та його види: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 72 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6553/1/KrymPravoporush-11-12.pdf> (дата звернення: 13.12.2025).
6. Проєкт нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення: монографія. Андрушко П.П., Бакумов О.С., Баулін Ю.В., Бурдін В.М., Вишневська І.А., Горох О.П., Гуророва Н.О., Марчук Н.О., Навроцький В.О., Пономаренко Ю.А., Стрельцов Є.Л., Хавронюк М.І. // За заг. Ред. Ю.В. Бауліна, М.І. Хавронюка. Київ: Компанія ВАІТЕ. 2024. 494 с. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/10/07/monografiya-proyekt-novogo-kk-ukrayiny.pdf> (дата звернення: 13.12.2025).
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 13.12.2025).
8. Мирошниченко Н.А. Суспільно небезпечні наслідки кримінальних правопорушень, їх вплив на кваліфікацію. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.). За заг. Ред. С.В. Ківалова. Одеса: Фенікс. 2024. С. 353-356. URL: <https://dspace.opua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56273748-355b-40ee-b3a6-e1d7cb74fbe4/content> (дата звернення 13.12.2025).
9. Хавронюк М.І. Визначення ступеня тяжкості злочинів у проєкті нового КК України. *30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуто і що втрачене? : Матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції* (м. Львів, 16-17 вересня 2021 року) / упорядник І.Б. Газдайка-Василишин. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 204-211. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0b531b05-6325-46d9-8770-ba3bba25af9d/content> (дата звернення 13.12.2025).